

7. Afsluiting.

7.1 Samevatting.

Hierdie studie is onderneem rondom die probleemstelling:

As gevolg van gebrekkige pastorale versorging van die predikantekorps van die NG Kerk deur die kerkverband is predikante dikwels op hulleself aangewese en ervaar meermale alleenheid. As gevolg van ontwikkelings in die samelewing en in die kerk beweeg hulle ook al meer op die periferie van mense se lewens en die samelewing. Dit het tot gevolg dat daar by predikante 'n vervreemding van hulle roeping en onsekerheid bestaan oor hoe hulle roeping in bepaalde omstandighede en in bepaalde kontekste uitgeleef moet word.

Daaruit is die volgende navorsingshipotese geformuleer:

Wanneer die **kerkverband pastors pastorum** aanstel, as 'n **noodsaaklike** onderdeel van 'n **omvattende benadering** tot die **pastorale versorging** van die **predikant**, sal predikante met nuwe selfvertroue, meer kompetensie en groter gesag hulle roeping uitlewe.

Die studie is aangepak rondom die metodologiese vraag: *Wie doen wat, ten opsigte van wie, hoe, waar, wanneer, waarom?* Wat het die studie aan die lig gebring?

Wie doen wat?

Die NG Kerk werk volgens die presbiteriaal-sinodalestelsel van kerkregering.

- Elke pastor en gemeente is, alhoewel selfstandig, ook verbonde aan die NG Kerk en die kerk van Christus as geheel.
- Die presbiteriaal-sinodale kerkregeringstelsel is nie die enigste wyse waarop die kerk bestuur kan word nie en is ook nie onfeilbaar nie.
- Die swakhede in die stelsel het veral 'n negatiewe uitwerking op pastors wat in die stelsel 'n buitengewoon belangrike plek verkry het.
- Die stelsel van korporatiewe episkope is ontoereikend in die huidige omstandighede

Oor episkope

- Die diens van episkope staan Skriftuurlik vas, maar die gestalte daarvan hang van *plek, tyd* en *omstandighede* af. In kerke met 'n episkopale karakter berus die episkope by die biskop en het 'n persoonlike karakter.

- Daar is 'n breë konsensus dat hierdie episkope uitgevoer kan word op 'n sinodaal-kollegiale wyse, **of** op 'n episkopaal-persoonlik wyse. Dit is nie nodig om dit in die gestalte van die biskop alleen toe te pas nie.
- Dit is noodsaaklik om die stelsel van korporatiewe episkope in die NG Kerk aan te vul met 'n stelsel van persoonlike episkope.
- Die funksie van episkopé moet op alle vlakke van die kerk se lewe toegepas word.

Oor die biskop

- Die amp van biskop is nie vreemd aan die Skrif nie.
- Die biskop en ouderling is nie dieselfde amp nie, eerder die biskop en pastor.
- Die besware teen die biskop in gereformeerde kringe berus nie op Skrifgegewens nie, maar op die verworping daarvan in die eerste vier eeue.
- Die nood van die tyd het 'n rol gespeel in die ontstaan en ontwikkeling van die amp van biskop en moet vandag ook 'n rol speel.
- Daar is wel sekere elemente in die amp van biskop wat nie in 'n gereformeerde kerk aanvaar kan word nie. Dit sluit veral in: hiërgargie, sakramentalisme en heilsbemiddeling.
- Daar is egter ook elemente in die amp van die biskop, waarteen die gereformeerde tradisie nie besware het nie en wat selfs nodig mag wees, veral vir die nakoming van die kerkverband se verantwoordelikheid teenoor haar pastors. Dit sluit in:
 - Die behoefte aan 'n *boplaaslike figuur, wat oor meer as een gemeente se grense heen spesifiek met pastors kan werk.*
 - 'n Figuur wat werklik met gesag en bevoegdheid (amptelik) kan optree.
 - 'n Ware pastor pastorum.
 - 'n Figuur wat kan meehelp aan die behoefte van samehorigheid onder pastors.
 - Wat ware leiding kan verskaf.
 - Iemand wat met ware ontferming kan omsien na herders wat geen herder het nie.
 - Dit hoef nie noodwendig 'n biskop te wees nie, maar eerder 'n nuwe skepping wat na aanleiding van lyne uit die Skrif 'n ampsdraer kan wees.

Oor ampsdiens

Die pastor doen al sy werk as ampswerk, daarom maak dit logies sin dat die pastor ook op amptelike wyse versorg moet word. Daar is aangetoon dat die ouderling nie die bes aangewese persoon is om die pastor pastoraal te versorg nie. Daar moet dus gekyk word na ander wyses soos onderlinge sorg en ook die

skep van 'n bo-plaaslike figuur soos die pastor *pastorum*. Dit kan nie net gaan oor wat die pastor wil hê nie, maar oor wat goed is vir hom of haar.

Wie doen wat, ten behoeve van wie?

In hierdie gedeelte is gekyk na die predikant of dan, die pastor.

- Die term pastor is verkies bó die van dominee of predikant.
- Daar is nie 'n definisie van 'n pastor gegee nie, maar twee hoofmomente in wat die pastor doen, is onderskei: verkondiging en hulpverlening.
- Die pastor is omskryf in terme van die driehoek: persoon, bekwaamheid en bevoegdheid.
- Die *roeping* van die pastor word as grondliggend tot hierdie driehoek beskou.

Roeping

- Die roeping van die pastor lê ten grondslag van alles wat die pastor doen.
- Roeping is 'n roeping tot 'n totale bediening *in, aan* en *deur* die geloofsgemeenskap en nie net *tot* 'n deel van die bediening, veral prediking, nie.
- Die *particularis* van die pastor se roeping is die geloofsgemeenskap.
- Die inwendige roeping moet ook deur die uitwendige roeping van die kerk bevestig word.
- Die funksionele benadering tot die roeping moet afgewys word, maar ruimte moet geskep word vir 'n roeping wat die koninkryk en die wêreld in fokus het.
- Om die pastor pastoraal te kan ondersteun, moet die driehoek: persoon, beroep en amp in ewewig wees.

Persoon

Daar is nie bepaalde persoonlikheidstipes wat 'n mens geskik maak om 'n pastor te wees nie. Elke persoonlikheidstipe bring sy eie positiewe en negatiewe bydrae tot die bediening.

- Vir die persoon van die pastor is selfaanvaarding, introspeksie en deurleefde spiritualiteit van kardinale belang in die bediening.
- Psigologiese en sosiologiese motiewe speel 'n rol in die besluit om die persoon te laat aanmeld vir die bediening. Die motiewe kan nie op sigwaarde aanvaar word nie.
- Die kerk het 'n keuringsbeleid nodig om kandidate te begelei om hulle roeping te verstaan en hulle plek in die liggaam van Christus te onderskei.
- Die persoon van die pastor word al hoe belangriker en dit is noodsaaklik dat die pastor begelei sal word om die samehang tussen persoon, amp en beroep te verstaan en te balanseer.
- Dit is die taak van die kerkverband om die pastor te bemagtig om dit te doen.

Bekwaamheid

- Die pastor is 'n opgeleide teoloog wat tekste en mense se verhale kan lees en hermeneuties kan integreer.
- In die beroep van die pastor word al meer klem geplaas op die deskundigheid van die pastor. Dit is 'n noodsaaklike ontwikkeling wat die weg vir spesialisasie oopmaak.
- Wanneer hierdie klem egter oorgaan in professionalisering, word die pastor 'n funksionele en, helaas, beperkte deskundige.
- Die volgende kompetensies is aangeteken:

Sagen: Hiermee word bedoel die pastor as *getuie*. As boodskapper(*keryx*) wil die pastor met sy hele wese 'n Heer(*kyrios*) aankondig (Jentsch, 1989:55).

Sorgen: Dit beteken *besorgdheid*. Die pastor is in die naam van Jesus *besorg* oor die saak van God, terwyl hy terselfdertyd mense ernstig neem (Jentsch, 1989:63).

Geben: Dit beteken *begenadig*. Die pastor mag nooit minder wees as die gawes wat hy ontvang het nie. Die pastor moet ook daarmee rekening hou dat die Heer met nulle somme kan maak en ook daaruit iets kan skep (Jentsch, 1989:61).

Amptelike kompetensie. Geen pastor kan sy roeping uitleef sonder om ook die amptelike bevoegdheid van die geloofsgemeenskap te verkry nie.

Hermeneutiese kompetensie.

Kommunikatiewe kompetensie.

Mistagogiese kompetensie.

Selfaanvaarding

Introspeksie

'n Deurleefde spiritualiteit.

Integriteit

- Daar is bevind dat by die pastor *persoon* en *bekwaamheid* grootliks ooreenstem. Die pastor is dus 'n persoon waar die *wie* hy is nie geskei kan word van *wat* hy *doen* nie. Dit is meer so ten opsigte van die pastor as in ander beroepe en dit dra by tot stres en uitbranding en verhoog die behoefte aan pastorale versorging. Vir die pastor geld: *Wie* hy is, is *wat* hy doen

Bevoegdheid

- Die bevoegdheid (amp) speel 'n belangrike rol in die identiteit van die pastor. Daarvoor is voortgaande bespreking nodig.
- Alhoewel dit nie beredeneer is nie, is dit 'n uitgangspunt dat Jesus Christus die Groot Ampsdraer is wat 'n enkelvoudige amp beklee het met drie aspekte.
- Die amp in die kerk ontstaan uit Jesus Christus die Groot Ampsdraer.
- Die amp in die kerk is nie genadige surplusse waarsonder die kerk kan klaarkom nie.
- Die amp ontstaan nie uit die algemene priesterskap van die gelowiges nie.

- Die pastor tree nie as vryskut op nie, maar as geroepene en in verbondenheid met die gemeente (Van der Meulen 2004:277). Die pastor tree as gestuurde in die lewens van ander mense in.
- Die veranderinge in die ampswerk van die pastor noodsaak ook struktuurveranderinge in die kerk.

Die pastor kan omskryf word as 'n persoon wat geskik, bekwaam en bevoeg is om sy roeping uit te leef

- Vir die toekoms van die pastor is nodig dat die drie komponente wat sy identiteit uitmaak, met mekaar in ewewig sal wees. Alle rolspelers in die kerkverband moet toesien dat dit gebeur, maar die pastor bly self die hoofrolspeler in dié verband.

Wie doen *wat*?

Die pastoraat maak deel uit van die *wat* van die studie.

Die volgende definisie van die pastorale versorging van pastors is gestel.

Die pastorale versorging van pastors is die totale kompleks van aktiwiteite van die hele kerk om op die wyse van 'n persoonlike episkope (dus amptelik) die evangelie aan die pastor te kommunikeer in al die fasette van sy menswees en met die gebruik van alle moontlike hulpmiddels om die pastor in staat te stel om met nuwe selfvertroue (identiteitsekerheid), gesag (ampsekerheid) en kompetensie (beroepsekerheid) sy roeping uit te leef.

Na aanleiding van die definisie word die volgende plek aan elke kerklike vergadering toegeken in die proses van die pastorale versorging van pastors:

- Die sinode funksioneer op die vlak van *beroep* en *amp* met gunstige gevolge op die vlak van die *persoon* van die pastor.
- Dit word bepleit dat die kerkverband sal insien en besluit dat die sinode die professionele werkgewer van die pastor is.
- Die sinode bepaal visie en beleid en voorsien mentors, begeleiers en 'n pastor *pastorum*.
- Dit word bepleit dat daar 'n beroepsraad vir pastors in die lewe geroep sal word, soortgelyk aan die mediese raad en prokureursorde. Hierdie liggaam moet ook die tug van predikante hanteer en optree as 'n appélliggaam.

Die taak van die sinode is om visie en beleid daar te stel vir pastorale versorging van pastors. Dit is in ooreenstemming met die taak van sinodes in die gereformeerde tradisie, maar dit moet met 'n meer pastorale inhoud gevul word. Die pleit van hierdie studie is vir 'n sterk gesentraliseerde bestuur van die korps van pastors met duidelike visioenêre leiding en beleid.

- Die sinode moet pastors bemagtig om na hulleself om te sien.
- Die ring funksioneer op die vlak van onderlinge sorg tussen pastors.

- Die kerkraad en gemeente funksioneer op die vlak van die algemene priesterskap van die gelowiges.

Wie doen *wat en hoe?*

Met betrekking tot die pastor pastorum word bevind dat:

Die bediening van die pastor pastorum gebou moet word op die metafoor van die herder. Om dit vandag te kan gebruik moet die metafoor eers gedekonstrueer word sodat verby die verskillende romantiese voorstellings daarvan gekyk kan word. Daarna moet dit rekonstrueer word om bruikbaar te wees vir die huidige omstandighede.

Rekonstruksie van die metafoor bring onder meer die volgende na vore wat van belang is vir die pastor pastorum.

Die pastor pastorum moet 'n denkende herder/leier wees.

Die bediening van die pastor pastorum is 'n persoonlike bediening.

Die pastor pastorum sien sake uit die perspektief van die ander pastor.

Die styl van die pastor pastorum is belangrik.

Dit is 'n lae tegnologie bediening

Die pastor pastorum werk met 'n bepaalde ritme.

Die pastor pastorum en sy rol in dissipline is aangetoon.

Die omvang van die pastor pastorum se werk is aangedui as die totale kompleks van die pastor se menswees.

Die pastor pastorum bepaal die paradigma.

Die pastor pastorum neem pastorale inisiatief.

- Die boodskap wat die pastorale versorging aan pastors moet oordra, is deur Jentsch (1982:318-329) verwoord:
 - Aan 'n onseker pastor – Die Vader gee ag.
 - Aan 'n selfversekerde pastor – Jesus gee nie op nie. Na aanleiding van Jesus se optrede teenoor Petrus en Thomas na sy opstanding.
 - Aan 'n oovraagde pastor – Die Heilige Gees gee volmag.

Empiriese navorsing

Die empiriese navorsing wat deel uitmaak van die *hoe* in die vraagstelling het die volgende aan die lig gebring:

1. Pastors beleef stres, uitbranding en alleenheid as 'n wesenlike probleem in hulle bediening.
2. Pastors se belewenis is dat die kerkverband hulle die meeste alleen laat.
3. Die empiriese ondersoek bevestig die aanname dat daar 'n behoefte aan pastorale versorging by pastors is.
4. Die pastor verkies om deur die kerk pastoraal versorg te word.
5. Dit maak vir die pastor, die ontvangers van die pastorale versorging, nie regtig saak uit watter kerklike vergadering die sorg kom nie, alhoewel sorg uit 'n

vergadering wat verder as die streeksinode van die predikant af is, waarskynlik oneffektief sal wees.

6 Pastors stel vertroulikheid en empatiese luister voorop in die *bediening* aan 'n pastor *pastorum*

7. Dit blyk dat 'n gebrek aan 'n visie op die geheel 'n groot probleem in veral kerke uit die gereformeerde tradisie is.

8. Die pastorale versorging van pastors moet op die persoon van die pastor sowel as die strukture waarbinne hy werk, fokus.

As deel van die empiriese ondersoek na die modaliteit, dit is die *hoe* van die vraag: "*Wie doen wat?*", is die volgende gevolgtrekkings gemaak oor die kerkorde en besluite van die Algemene Sinode, in sover dit die pastor raak.

- Die Kerkorde van die NG Kerk staan op goeie teologies verantwoorde grondslag, alhoewel dit te ampsgerig is en die gemeente nie tot haar reg laat kom nie.
- In die toepassing van korrekte beginsels word die pastor op teenstrydige wyse bestuur.
- Die kerkorde dra daartoe by dat die pastor 'n té belangrike posisie in die kerk inneem, en nie die van dienskneg nie. Die probleem is dat die ampte die kerkorde en nie gemeente nie as uitgangspunt het. Daardeur dra die kerkorde daartoe by dat die NG Kerk tot 'n groot hoogte 'n domineeskerk is.
- Die onopgeklarde spanning tussen kerkorde en arbeidswet, laat beide werkgewer (kerkraad) en werknemer (pastor) in 'n lugleegte en verskraal tans die verhouding tussen pastor en gemeente tot 'n kontraktuele verhouding.
- Die kerkorde maak nie genoegsaam voorsiening vir die persoonlike of beroepsontwikkeling van die pastor nie.

Dit blyk dat die kerkorde en die sinode parallelle paaie stap as dit kom by die bestuur van die pastor. Die sinode het in sy besluite erken dat die begeleiding en versorging van pastors 'n wesensaak vir die kerk is, en het persoonlike ontwikkeling en mobiliteit ter tafel gehad. Besluite van dié sinode (2004) het 'n nuwe pad aangedui wat poog om die werksaamhede meer visioenêr in te rig. Die sinode het gekies om die kerk te lei om op alle vlakke vanuit haar roeping te dink, te besluit en te leef.

In die oorsig na wat tans in die kerk gebeur op die gebied van die pastorale versorging van predikante, is op die volgende gewys.

- Daar word gesoek na 'n eenheid waarbinne die versorging kan plaasvind, wat groter is as die plaaslike gemeente en ring.
- Die fokus is besig om te verskuif van versorging na begeleiding.

- Van die kwessie van die gebrek aan mobiliteit word deeglik kennis geneem, alhoewel geen voor die handliggende oplossing tans op die tafel is nie.
- Daar word gepleit vir 'n omvattende en holistiese benadering, maar dit blyk dat die mentormodel tans die denke oorheers.
- Daar is gevind dat sommige die begeleiding sterk wil desentraliseer en ander weer sentraliseer. Dit is aangetoon dat daar nie 'n keuse tussen die twee gemaak hoef te word nie, maar dat 'n én... én benadering moontlik is. Tans behoort die klem te val op die sentralisering van die bediening.
- Pastors in die kerk word tans in die kerk op 'n baie gefragmenteerde wyse hanteer en dit behoort uitgeskakel te word.

7.2 Gevolgtrekkings.

Uit die studie kan die volgende gevolgtrekkings gemaak word.

Die pastor is 'n baie belangrike figuur in kerke binne die gereformeerde tradisie en in die NG Kerk in besonder. Trouens, hy is in so 'n mate 'n té belangrike figuur dat die beginsels van die Reformasie daardeur aangetas word. Hierdie belangrike posisie wat die pastor inneem het negatiewe gevolge vir sowel die pastor self as vir die kerk in geheel. Vir die pastor kom die negatiewe gevolge daarop neer dat die balans tussen amp, persoon en beroep versteur is en eensydig op die persoon van die pastor belaaie word (sien 2.4.3.4). Baie van die probleme van die pastor kan daaraan toegeskryf word (sien 1.3 en 1.4).

Hierdie probleem moet bestuur word deur die drie aspekte van die profiel van die pastor (amp, beroep en persoon) weer in balans te bring. Hierin moet die kerkverband 'n kritiese rol speel deur:

- i) Verantwoordelikheid te aanvaar vir die pastorale versorging van pastors ten einde hulle in staat te stel om hulle roeping te vervul. Hierdie versorging moet omvattend wees in die sin dat dit moet strek vanaf bewuswording van die roeping, aanmelding en tot in emeritaat.
- ii) 'n Verbreding van die visie ten opsigte van die pastorale versorging van pastors. Dit het duidelik geword dat die siening dat die plaaslike gemeente volledig daarvoor verantwoordelik is, nie meer stand hou nie, maar dat die hele kerkverband, dit beteken elke vergadering van die kerk na eie aard, die pastor moet bestuur op 'n omvattende en holistiese wyse (sien 6.7).
- iii) Te leer ook uit ander kerklike tradisies. Die verskille wat tydens die Reformasie bestaan het, kan vandag op 'n nugter wyse hanteer word wat ruimte kan skep vir die pastorale versorging van pastors. Dit kan geskied deur gebruik van bekende wyses om dit doen (sien 3.4.3), of deur by ander tradisies te leer en dan volgens die nood van die tyd 'n nuwe figuur te skep (sien 3.4.3), met name dan die pastor pastorum (sien 4.5.1).

- iv) Die hele saak van die pastorale versorging van pastors te benader uit die hoek van sisteemdenke (sien 4.5.2.3).

7.3 Implikasies van die studie.

1. Die NG Kerk begin om doelbewus sistemies te dink. Om 'n bepaalde denkwysse te verander is moeilik en kan nie slegs plaasvind deur 'n aanbeveling of 'n besluit van 'n kerklike vergadering nie. Tog sal 'n besluit nodig wees om die proses aan die gang te sit en Senge se vyf "component technologies" doelbewus te bevorder en te implementeer.
2. Die NG Kerkverband aanvaar amptelik verantwoordelikheid vir die pastorale versorging van die pastors wat tot die bediening toegelaat is. Die kerkverband moet haarself sien as die professionele werkgewer van die predikant en die kerkraad as die funksionele werkgewer.
3. Die NG Kerk moet deur al haar vergaderings poog om die balans tussen die persoon, bekwaamheid en geskiktheid van die pastor te handhaaf.
4. Aangesien daar geen rede is om die ampte nie uit te brei nie, skeep die NG Kerk die amp van pastor pastorum om op bo-plaaslike vlak na die pastors in 'n bepaalde gebied om te sien.
5. Die pastor pastorum moet deur 'n bepaalde kerkvergadering verkies word en hy is verantwoordelik aan daardie vergadering. Daardie vergadering moet verkieslik die streeksinode wees, of op die vlak van gekombineerde ringe of streke. Koppeling aan 'n vergadering minder as gekombineerde ringe sal dit finansiële moeilik haalbaar maak, terwyl koppeling aan byvoorbeeld die Algemene Sinode die pastor pastorum se bediening weer te onpersoonlik sal maak.
6. Die pastor pastorum moet van ander diens vrygestel word en hy moet veral nie administratief oorlaai word nie.
7. In die kerkordelike hantering van die pastor pastorum moet daarteen gewaak word dat hy nie weer 'n hiërargiese biskop met 'n heilsbemiddelende en sakramentele karakter word nie.
8. Teologiese studente en pastors moet daaraan gewoond gemaak word dat die kerkverband betrokke is by hulle lewens en hulle pastoraal gaan en wil versorg.

Slotwoord

Aan die einde van die studie is die skrywer daarvan oortuig dat daar 'n toekoms is vir die "oorbodige beroep". Daar is gesien dat scenarios wat lank terug voorsien is in ontstellende mate waar geword het en vandag deur belewenisse van pastors in die bediening bevestig word. Aan die ander kant is daar nuwer studies wat van daardie scenarios bevraagteken. So is

Ammermann (2005:6) oortuig dat die sekularisasieteorie geen grond het nie en is sy nie bewus van enige gerespekteerde godsdienssosioloog wat dit onderskryf nie. Volgens haar is geloof in God nie besig om uit te sterf nie, maar te groei. Dit kan egter ook as 'n uitgangspunt aanvaar word dat die geloof in die toekoms nie in dieselfde vorm as tans uitgeleef gaan word nie. Dit hou die implikasie in vir die pastor wat ook aanpassings sal moet maak en steeds bly ontwikkel. Is die pastor daartoe in staat? Toe begin is met die omskrywing van die pastor is daarop gewys dat in die algemene omgang die pastor as 'n rigiede wese beskou is en nie hou van nuwighede nie. Die breër perspektief wat Heitink se werk bied, wys dat al is dit nie altyd skouspelagtig nie, die pastor tog oor eeue kon aanpas om *sy* en, nou ook, *haar* roeping te vervul. Die gesprekke en studie wat tans aan die gang is oor die pastor, dui daarop dat hierdie beroepsgroep reeds besig is om voor te berei vir die volgende stadium in die ontwikkeling. Mag hierdie studie daartoe 'n beskeie bydrae lewer.